

Stemmen van
hoop en bekering

Een Bijbels leerhuis over de kleine profeten

2024-2025

—
De profeet Jona
'Het is de Heer die redt!'

1. Welkom en lied

Tijdens deze bijeenkomst van het Bijbels leerhuis, zullen we ons toeleggen op Jona. Het is een bijzonder kort boekje, slechts 4 hoofdstukken. Het is, uiteraard, bekend omwille van de passage waarbij Jona door de grote vis wordt opgeslokt. Dat gegeven karakteriseert het verhaal eigenlijk. Het is een bijzonder verhaal, met veel satire en zelfs humor.

Het vertelt het verhaal van een profeet die niet wil profeteren. Hij zegt dan ook bijzonder weinig. Het is een profeet die weet wat God wil, maar zich daar maar niet mee kan verzoenen. Het is, met andere woorden, een diep menselijk verhaal van een gelovig zoeken naar God. Hoe moeilijk het is om God te volgen, en hoe verleidelijk om je er soms in te verheugen. Het belooft een spiegel te zijn voor ons eigen leven.

Laten we deze bijeenkomst eerst samen starten met het zingen van het lied: *Gij die mijn wezen* (ZJ 826)

1. Gij die mijn we - zen en mijn hart door-grondt,
2. Gij die mij ziet van - af de moe - der - schoot,
3. Waar ik ook ga, ik ben niet ver van U,
4. Geef dan mijn woor - den en mijn da - den kracht,

1. de woor - den die nog schuil - gaan in mijn mond,
2. mij aan het licht roept in het mor - gen - rood,
3. Gij meldt U in mijn hart - slag hier en nu,
4. her - schep mij in het duis - ter van de nacht:

1. mijn we - gen kent en mee - gaat aan mijn zij:
2. mij hebt ge - kend, be - mind van meet af aan:
3. als a - dem die mij sterkt en voort doet gaan:
4. dat ik als mens mag le - ven in uw licht

1. hoe won - der - lijk is uw ge - heim voor mij.
2. hoe ont - zag - wek - kend is voor mij uw naam.
3. wie ben ik als Gij mij niet roept bij naam?
4. en een - maal schou - wen zal uw aan - ge - zicht.

2. Korte voorstelling van de profeet Jona

Laat ons de tekst beter begrijpen doorheen het filmpje van *The Bible Project*.
<https://www.youtube.com/watch?v=MOghJKueqY>

Er is maar één andere Bijbelse verwijzing naar de profeet Jona te vinden. In 2 Koningen, hoofdstuk 14, vers 25 lezen we het volgende:

Jerobeam herstelde de grens van Israël, van Lebo-Hamat tot aan de Dode Zee, zoals de HEER, de God van Israël, had voorzien bij monde van zijn dienaar, de profeet Jona, de zoon van Amittai, uit Gat-Hachefer.

Uit die context kunnen we het Bijbelboek situeren onder de koning Jeroboam II van Samaria, rond 780-740 voor Christus. Maar de lezing van het boek Jona doet toch de wenkbrauwen fronsen. Er is geen enkele historische aanduiding te vinden in de tekst zelf. Maarten Luther schreef: “Als het Bijbelboek Jona niet in de Bijbel stond, zou iedereen het zien als een sprookje.” Daarin raken we iets fundamenteel: er is weinig tot niets historisch aan het boek Jona. Door dat te erkennen gaat het verhaal juist helemaal open. Door de focus te verschuiven van ‘wie is Jona’ naar ‘wie is God’, krijgt het verhaal een andere betekenis.

Het boek Jona wordt vaak een novelle genoemd. Dat is een relatief korte tekst, met een beperkt aantal hoofdpersonages. We treffen het hoofdpersonage vaak op een beslissend moment in zijn of haar leven. Het boek Jona is niet historisch, eenvoudig van structuur en verhaallijn en kan daardoor als novelle gezien worden.

Toch past dit boek in de lijst van kleine profeten. Het is een kort boekje. De profetie is ook bijzonder kort: zeven woorden. Er zijn geen ellenlange donderpreken te vinden, zoals bij andere profeten. Maar Jona zelf is ook klein. Het is een onbehulpzame man met een zware taak. Er is één bijzonder mooie passage: het smeeklied in de buik van de vis. Maar daar zijn we ondertussen zeker van dat het een latere toevoeging is.

Wie is dan wel de held van het verhaal? God. Slechts twee protagonisten worden met naam genaamd in het boek: Jona en God. De zeelieden en zelfs de koning zijn naamloos. God is uiteindelijk het hoofdpersonage. Hij beheerst de natuur en de dieren. Iedereen in het verhaal zal voor Hem buigen, behalve Jona.

3. De tekst lezen

3.1. Korte duiding

Aan de hand van het filmpje hebben we reeds een overzicht van het verhaal van Jona. De structuur, de thematiek en het genre hebben we zo een eerste maal aangeraakt. Na de lezing van de tekst zullen we daar dieper op in gaan. Maar het was een ideale opwarmer om de lezing van de tekst aan te vatten. Voor we ons in de tekst verdiepen, is het toch belangrijk om enkele begrippen en termen kort te verduidelijken.

- Nineve, Tarsis en Jafo
- een grote vis
- die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen

3.2. Lectuur (Jona 1,1 – 4,11)

¹ De HEER richtte zich tot Jona, de zoon van Amittai: ² ‘Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen, want Ik heb gezien hoe haar inwoners zich misdragen.’ ³ En Jona maakte zich gereed, maar vluchtte naar Tarsis, weg van de HEER. Hij ging naar Jafo en vond er een schip met bestemming Tarsis. Hij betaalde de overtocht en ging aan boord om mee te varen naar Tarsis, weg van de HEER. ⁴ Maar de HEER wierp een hevige storm op de zee, en de zee werd zo wild dat het schip dreigde te breken. ⁵ De zeelieden werden bang, en ieder riep tot zijn eigen god om hulp. Ook gooiden ze, om het gevaar af te wenden, de lading in zee. Maar Jona was in het ruim van het schip afgedaald, was daar gaan liggen en in een diepe slaap gevallen. ⁶ De schipper ging naar hem toe en zei tegen hem: ‘Wat lig jij hier te slapen! Sta op, roep je God aan! Misschien dat Hij zich om ons bekommert, zodat we niet vergaan.’ ⁷ Intussen overlegden de zeelieden: ‘Laten we het lot werpen om te weten te komen wiens schuld het is dat deze ramp ons treft.’ Ze wierpen het

lot, en het lot viel op Jona.⁸ Toen zeiden ze tegen hem: 'Vertel ons: Hoe komt het dat deze ramp ons treft? Wat doe je hier aan boord? Waar kom je vandaan? Uit welk land kom je? Bij welk volk hoor je?'⁹ Jona antwoordde: 'Ik ben een Hebreër en ik vereer de HEER, de God van de hemel, de God die de zee en het droge gemaakt heeft.'¹⁰ Nu werden de mannen nog veel banger, want ze hadden van hem gehoord dat hij was weggevlucht van de HEER. Ze zeiden tegen hem: 'Hoe heb je dat kunnen doen?'¹¹ En ze vroegen hem: 'Wat moeten we met je doen, dat de zee ons met rust laat?' Want de zee werd hoe langer hoe onstuimiger.¹² Hij antwoordde: 'Gooi me in zee, dan zal de zee jullie met rust laten. Want ik weet dat het mijn schuld is dat deze storm zo tegen jullie tekeergaat.'¹³ Maar de mannen roeiden uit alle macht om weer aan land te komen; dat lukte hun echter niet, want de zee ging steeds onstuimiger tegen hen tekeer.¹⁴ Toen riepen ze tot de HEER: 'Ach HEER, laat ons toch niet vergaan als wij het leven van deze man opofferen. Reken het ons niet aan als hier een onschuldige sterft. U bent de HEER, al wat U wilt, doet U!'¹⁵ Toen tilden ze Jona op en gooiden hem in zee, en de woede van de zee bedaarde.¹⁶ De mannen werden vervuld van bang ontzag voor de HEER. Ze brachten Hem een offer en deden Hem geloven.

¹ De HEER liet Jona opslokken door een grote vis. Drie dagen en drie nachten zat Jona in de buik van de vis.² Toen begon hij in de buik van de vis tot de HEER, zijn God, te bidden:

²³ 'In mijn nood riep ik de HEER aan
en Hij antwoordde mij.
Uit het rijk van de dood schreeuwde ik om hulp –
U hoorde mijn stem!
⁴ U slingerde mij de diepte in, naar het hart van de zee.
Kolkend water heeft mij omgeven,
zwaar sloegen uw golven over mij heen.
⁵ Ik dacht: Verstoten ben ik, verbannen uit uw ogen.
Maar eens zal ik weer uw heilige tempel aanschouwen.
⁶ Het water sneed mij de adem af.
Muren van water hebben mij omgeven,
met wier is mijn hoofd omwonden.
⁷ Ik zonk naar de bodem, waar de bergen oprijzen,
naar het rijk dat zijn grendels voorgoed achter mij sloot.
Maar U trok mij levend uit de dood omhoog,
o HEER, mijn God!

⁸ Toen mijn levensadem mij verliet,
riep ik U aan, HEER,
en mijn gebed kwam tot U in uw heilige tempel.
⁹ Zij die armzalige goden vereren,
verlaten U, trouwe God,
¹⁰ maar ik zal mijn stem in dank verheffen
en U offers brengen;
mijn geloften los ik in.
Het is de HEER die redt!

¹¹ Toen, op bevel van de HEER, spuwde de vis Jona uit op het droge.

¹ Opnieuw richtte de HEER zich tot Jona: ² 'Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen met de woorden die Ik je zeg.' ³ En Jona maakte zich gereed en ging naar Nineve, zoals de HEER hem had opgedragen. Nineve was een reusachtige stad, ter grootte van drie dagreizen. ⁴ Jona trok de stad in, één dagreis ver, en riep: 'Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd!' ⁵ De inwoners van Nineve geloofden God: ze riepen een vasten uit en iedereen, van hoog tot laag, hulde zich in een boetekleed. ⁶ Toen de profetie de koning van Nineve bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn staatsiegewaad af en ging, gehuld in een boetekleed, op de grond zitten. ⁷ En hij liet in Nineve omroepen: 'Volgens bevel van de koning en zijn edelen is het niemand toegestaan te eten of te drinken, mens noch dier, rund noch schaap of geit. De dieren mogen niet grazen of water drinken. ⁸ Iedereen, mens en dier, moet zich hullen in een boetekleed en luidkeels God aanroepen. Laat iedereen breken met zijn kwalijke praktijken en met het onrecht dat hij doet. ⁹ Misschien dat God dan van gedachten verandert en afziet van zijn voornemen; wie weet zal Hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan.' ¹⁰ Toen God zag dat zij inderdaad braken met hun kwalijke praktijken, zag Hij ervan af hen te treffen met het onheil dat Hij had aangekondigd, en Hij deed het niet.

¹ Dit wekte grote ergernis bij Jona en hij werd kwaad. ² Hij bad tot de HEER: 'Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten. Ik wist ⁴ het wel: U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en bereid het onheil af te wenden' ³ Laat mij maar sterven, HEER: ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.' ⁴ Maar de HEER zei: 'Is het terecht dat je zo kwaad bent?' ⁵ Nadat Jona Nineve had verlaten, was hij aan de oostkant van de stad gaan zitten. Hij had er een hut gemaakt om in de schaduw af te wachten wat er met de stad zou gebeuren. ⁶ Nu liet de HEER God een wonderboom opschieten om Jona schaduw boven zijn hoofd te geven en zijn ergernis te verdrijven. Jona was opgetogen over de boom. ⁷ Maar de volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, liet God de boom door een worm aanvreten, zodat hij verdorde. ⁸ En toen de zon opkwam, liet God een verzengende wind uit het oosten waaien; de zon brandde zo op Jona's hoofd dat hij door de hitte werd bevangen. Hij bad om te mogen sterven: 'Ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.' ⁹ Maar God zei tegen Jona: 'Is het terecht dat je zo kwaad bent over die boom?' Jona antwoordde: 'Ja, het is terecht dat ik kwaad ben. Was ik maar dood!' ¹⁰ Toen zei de HEER: 'Als jij al verdriet hebt om die wonderboom, waar jij geen enkele moeite voor hebt hoeven doen en die jij niet hebt laten groeien, een boom die in één nacht opkwam en in één nacht weer verging, ¹¹ zou Ik dan geen verdriet hebben om Nineve, die grote stad, waar meer dan honderdtwintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?'

4. De tekst doorgronden

4.1. Opbouw

We lazen het integrale boek Jona. Het valt direct op dat het bijzonder kort is. Er zijn hoofdstukken te vinden in de evangeliën die langer zijn. Er werd dan ook bewust voor gekozen om het volledige boek onder de loep te nemen. Dat geeft ons de kans om de structuren te bestuderen die in het boek voorkomen.

De structuur is wel degelijk goed doordacht. Het valt eigenlijk uiteen in 2 grote delen: hoofdstukken 1-2 en hoofdstukken 3-4. De opbouw van beide delen is gelijkaardig.

Hoofdstukken 1-2	Hoofdstukken 3-4
God stuurt Jona naar Nineve	
Reactie van Jona	
Jona verkondigt tot de ongelovigen	

Pauze

4.2. Genre

- een korte novelle
- veel contrast en overdrijving
- een geloofsbelijdenis
- verschil met de collega-profeten

4.3. Thema's

De last van de opdracht om te profeten

De centrale figuur, één van de enige twee met een naam, is Jona. Hij zegt wel 'ja' maar doet 'nee'. Dat maakt hem niet echt een profeet, maar meer een anti-profeet. De Heer moet de krachten van de wereld gebruiken om Jona aan te porren. Maar maakt dat hem echt het dutsje?

Laat ons eerlijk zijn, slechts weinigen zijn in staat om als Maria 'ja' te antwoorden op de vraag van God. Hij negeert zijn profetenopdracht, maar kunnen we hem dat kwalijk nemen? Daarenboven wordt hij opgeroepen om naar Nineve te gaan, de absolute aartsvijand. Het zou toch begrijpelijk zijn, dat een Oekraïner niet direct enthousiast wordt van het idee naar Moskou te trekken. Het is niet eerlijk hem enkel een onhandige profeet te noemen. Hij is vooral een heel menselijke profeet, die zijn taak liever niet aanvaardt.

Jona staat zo symbool voor het volk van Israël dat moeite heeft met haar eigen roeping. Ze is ontrouw aan datgene waartoe ze eigenlijk geroepen is. Door dit in herinnering te brengen, sluit Jona naadloos aan bij de andere kleine profeten. Elk op hun manier appelleren ze het Joodse volk om zich te bekeren tot God.

God blijft nabij

Gedurende heel het verhaal laat God niemand los. Jona, die zo tegendraads is, wordt altijd maar weer gered. Die vis die Jona redt, symboliseert God. In die diepste duisternis, is God met Jona. Dat is een beeld dat in het Evangelie wordt opgenomen en toegepast op Jezus: *"Want zoals Jona drie dagen en drie nachten in de buik van een grote vis zat, zo zal de Mensenzoon drie dagen en drie nachten in het binnenste van de aarde verblijven."* (Mt 12,40). Maar zelf in dat binnenste van de aarde, is God met ons. Zo werd ons voorgezegd door Jona, en die weg wordt geopend door Jezus Christus.

De figuur van Jona is, juist omwille van die link met de verrijzenis van Jezus Christus, een populair tafereel in vroegchristelijke kunst. Vele sarcofagen en graven zijn versierd met beeltenissen van Jona. In tijden van zware vervolgingen en van dood biedt het Jonaverhaal perspectief. Vooral als Jona's (en onze) plaats wordt ingenomen door Christus. Jona was in de macht van de dood, maar de dood kan het Leven zelf niet vasthouden en moet het weer uitspuwen.

Het kan ook gelinkt worden met ons eigen doopsel, waarin wij

zijn ondergedompeld. Afgedaald in de dood en opgewekt tot nieuw leven. In ons doopsel nemen wij al deel aan die verrijzenis van Christus.

Verzwolgen en verslonden, maar toch terug aan het oppervlakte komen. Jona ondergaat een diep-menselijke ervaring die in het licht van Christus' verrijzenis een diepere werkelijkheid raakt.

In Catacombe van Marcellinus en Petrus in Rome zijn 4de-eeuwse fresco's te vinden die het verhaal van Jona afbeelden.

Deze fresco verbeeldt het moment dat de zeevaarders Jona in de zee werpen (Jona 1,15).

© Wikipedia Commons

Deze 3de-eeuwse sarcofaag is te vinden in het 'Museo Pio Cristiano' één van de Vaticaanse Musea. Er staan verschillende Bijbelverhalen op, maar heel centraal zijn verschillende elementen uit het boek Jona duidelijk afgebeeld (de boot, de grote vis die Jona opslokt en uitspuwt, de wonderboom).

© Musei Vaticani

Onbegrip leidt tot jaloezie

Jona mort wanneer God de stad niet vernietigt. Jona is nochtans geen kwade mens, maar hij kan maar niet verkroppen dat God ook met andere mensen bezig is.

Deze houding kunnen we ook in het Nieuwe Testament terug vinden, denk maar aan het verhaal van de verloren zoon in Lucas 15. De broer die trouw bij de vader is gebleven, is jaloers als de verloren zoon terug komt. Kunnen wij die goedheid van God, ook voor anderen die het volgens ons niet verdienen, wel verdragen?

Terug naar Jona. Uiteindelijk heeft hij zijn plicht vervuld en wat blijkt? God is even goed voor hem als voor de inwoners van Nineve. Zij hebben zich nog maar net bekeerd en alles is in orde. Brave, integere Jona verliest zichzelf zo in zijn vroomheid die jaloezie wordt. Het werk is ook zijn werk niet. Hij heeft de mensen van Nineve niet bekeerd, het is ook zijn stad niet. Alles komt God toe. Dus waarom is hij dan jaloers?

5. De tekst overwegen

Bekijk het volgende filmpje: <https://www.kerknet.be/roepingenpastoraal-vlaanderen/video/kom-overeind-van-verslaving-naar-liefde>

Jona is de profeet van een God die nederig is en geduldig. Zijn woorden zijn discreet, kort en bijzonder. Het voorbeeld in het filmpje is een mooi Jona-verhaal. Net als Jona zei hij eerst nee, en pas later ja. Maar God laat niet los.

Maar waar heb jij God zo in jouw leven gevoeld dat je jouw leven kon omgooien? Waar heb jij geprobeerd om van God weg te vluchten? Waar is God jou komen zoeken, zoals hij Jona kwam zoeken? Werd jij soms in een andere richting gestuurd dan je zelf voor ogen had?

6. Antwoorden in gebed

God, kom mij te hulp.

Heer, haast U mij te helpen.

Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Zoals het was in het begin en nu en altijd
en in de eeuwen der eeuwen.

Amen.

Lied

Gij die mijn wezen (ZJ 826) – Zie vooraan in deze bundel.

Schriftlezing (Jona, 2, 3-10)

In mijn nood riep ik de Heer aan

en Hij antwoordde mij.

Uit het rijk van de dood schreeuwde ik om hulp -

U hoorde mijn stem!

U slingerde mij de diepte in, naar het hart van de zee.

Kolkend water heeft mij omgeven,

zwaar sloegen uw golven over mij heen.

Ik dacht: Verstoten ben ik, verbannen uit uw ogen.

Maar eens zal ik weer uw heilige tempel aanschouwen.

Het water sneed mij de adem af.

Muren van water hebben mij omgeven,

met wier is mijn hoofd omwonden.

Ik zonk naar de bodem, waar de bergen oprijzen,

naar het rijk dat zijn grendels voorgoed achter mij sloot.

Maar U trok mij levend uit de dood omhoog,

o Heer, mijn God!

Toen mijn levensadem mij verliet,
 riep ik U aan, Heer,
 en mijn gebed kwam tot U in uw heilige tempel.
 Zij die armzalige goden vereren,
 verlaten U, trouwe God,
 maar ik zal mijn stem in dank verheffen
 en U offers brengen;
 mijn geloften los ik in.
 Het is de Heer die redt!

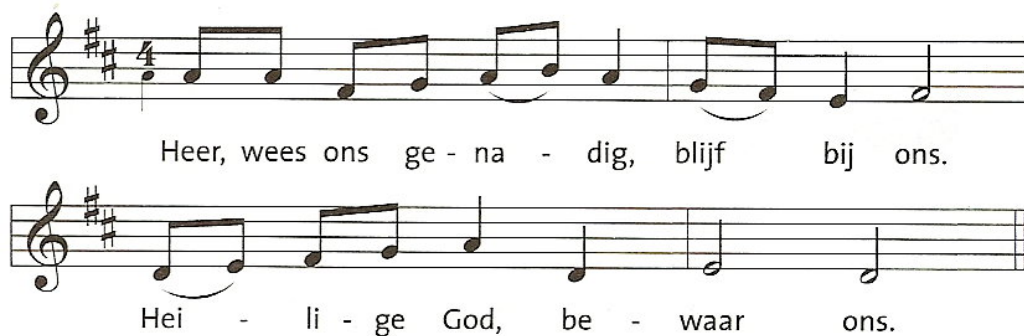
Stilte

Voorbede

Zo groot is onze God, dat Hij ons komt zoeken nog voor wij hem zoeken. Bidden we samen.

L: Bidden wij voor de profeten in onze samenleving. Dat zij zich niet ontmoedigd weten, maar vurig ijveren voor een hernieuwde Kerk.

Acclamatie

L: Bidden wij om Gods aanwezigheid bij ons. Dat God ons in Zijn dragende hand mag houden.

Acclamatie

L: Bidden wij om de Kerk, die er niet altijd in slaagt te leven naar het Evangelie. Dat zij niet enkel in woorden, maar ook in daden mag leven naar Zijn Woord.

Acclamatie

L: Bidden wij voor onszelf. Dat ons geloof ons niet verheven maakt boven de rest, dat onze vrome ijver ons nooit mag verbitteren en verzuren. Dat wij Jezus mogen blijven herkennen in de ander.

Acclamatie

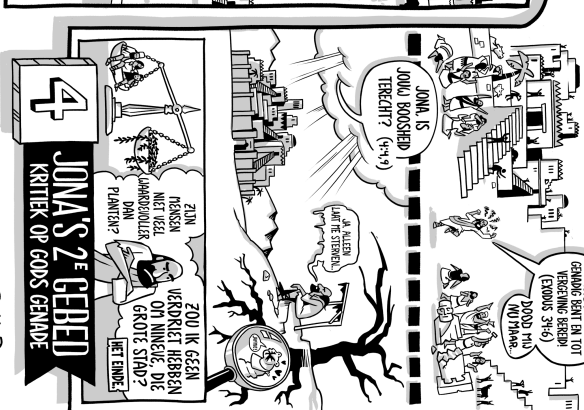
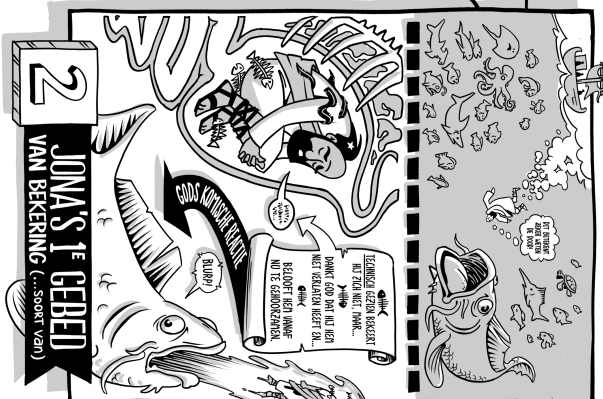
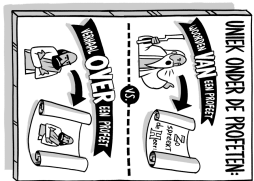
Onze Vader

Slotgebed

Hemelse Vader,
wat een voorbeeld is Jona voor ons allemaal.
Dank dat U, zelfs als wij ontrouw zijn, trouw blijft.
Wij bidden opdat wij bereid zouden zijn om Uw roep tot leven te horen en te gehoorzamen,
ongeacht hoe moeilijk of ongebruikelijk het ook mag zijn.
Laat ons Uw dienaren zijn, om het goede nieuws van de verlossing te delen,
zodat velen Christus mogen leren kennen als Verlosser en Heer –
tot eer en glorie van Uw Naam,
in alle eeuwen der eeuwen,
Amen.

Zegengebed

De Heer schenke ons zijn zegen, Hij beware ons voor onheil en geleide ons tot eeuwig leven. **Amen.**

gemaakt door Bible Project

Extra info op www.ccv.be/gent